

Începuturile învățământului tulcean

(*Analele Dobrogei, 1929, Constanța*)

Înainte vreme, sub dominațiunea otomană, centrul Dobrogei era Tulcea. Chiar numele oficial al provinciei era «Sangiaca Tulcei». Și sub noua stăpânire românească, Tulcea a fost multă vreme orașul cel mai de frunte. Dovadă că și monumentele cele mai de seamă, ridicate în această provincie: al reanexării și acela al lui Mircea cel Bătrân, s'au așezat aici, nu aiurea. Era firesc ca și învățământul secundar să se desvolte mai mult în această parte decât la Constanța care, numai după ce devine întâiul nostru port maritim și stațiune balneară, o întrece.

Începuturile învățământului tulcean. Înainte de stăpânirea românească erau multe școale, mai ales primare, în orașele și satele din aceste părți. Cele creștine erau confesionale, întreținute de diferitele comunități religioase; ... se obișnuia ca familiile mai înstărite să-și aducă din Țara Românească ori din Ardeal învățători pentru instrucția și educația copiilor lor. Școalele acestea țineau cât timp ținea și buna înțelegere dintre învățător și respectiva familie. Când această înțelegere înceta, se desființa și școala. Nu se poate vorbi, deci, în acest timp de școale de lungă durată. O școală cu stabilitate și organizație relativ bună a fost gimnaziul bulgar din Bolgradul Basarabiei, care avea nume bun și în Dobrogea. Acolo au învățat carte mulți oameni de seamă, chiar bărbați de Stat ai Bulgariei.

În 1859, profesorul Isvolsky deschise, pe lângă școala primară din Tulcea, două clase secundare, punând astfel baza gimnaziului bulgăresc, întreținut de comunitatea bulgară în casele din ograda bisericii Sf. Gheorghe până în preajma marelui războiu. Tot pe atunci se înființase un curs asemănător la Babadag.

Grecii Morosinis și Hristidis încă organizează în 1886 o școală în felul celei bulgare, însă de scurtă durată.

Ceva mai înainte, la 1850, comunitatea catolică își avea și ea o școală bună, sub conducerea vestitului profesor român, Gheorghe Caragea. Protestanții încă nu aveau să rămână în urmă și înființază și ei o școală sub direcția lui Teodor Ivanov Flocken, originar din Rusia.

În 1868, pașa Ismail Bey, guvernatorul sangiacatului Tulcea, ia inițiativa construirii unui liceu din prestațiile locuitorilor și cu ajutorul bănesc al Cerchezilor stabiliți de curând în aceste părți. Clădirea s'a ridicat, dar școala nu s'a deschis, fiindcă urmașul său nu se interesa de ea. Această clădire e actualul local al

primăriei și ar fi cu totul nepotrivită pentru o școală. Ea a servit multă vreme de cazarmă.

Înființarea gimnaziului românesc din Tulcea

În 1883 mai mulți frunțași din localitate cer Ministerului instrucțiunii să aprobe înființarea unui gimnaziu pe care comuna se obliga să-l întrețină. Ministerul încuviințează și, la 14 Noembrie acel an, se deschide clasa I a gimnaziului real sub direcțiunea lui Ștefan Dobrescu, absolvent al facultății de litere și al școlii normale superioare din București. În anul următor (1884), gimnaziul e înscris în bugetul Statutului. La 12 Aprilie 1885, gimnaziul e desființat din cauza crizei financiare de atunci. Până la sfârșitul acelui an școlar îl întreține comuna: pe urmă încetează.

În Septembrie 1890, după mai multe stăruințe

găresc din localitate, fiindcă cel românesc e lăsat în părăsire și de Dumnezeu și de oameni. Și, în adevăr, oamenii parcă s'au conspirat să-i facă tot răul cu putință. În lipsa directorului, oamenii primăriei sparg ușile gimnaziului, îi sigilează arhiva și locuința directorului și instalează acolo birourile lor. A fost nevoie de intervenția Ministerului, ca să plece primăria din localul gimnaziului luat cu sila.

În 1893, același director Frunză cere Ministerului să aprobe ca și fetele să urmeze la școală cu băieții, ca și în gimnaziile bulgare și eline. Ministerul, însă, după propunerea consiliului permanent, refuză.

În 1896, directorul N. Alexandrescu cere Ministerului să acorde un număr de burse pentru încurajarea elevilor merituoși și săraci. Deși cererea nu se încuviințează din lipsă de fonduri,

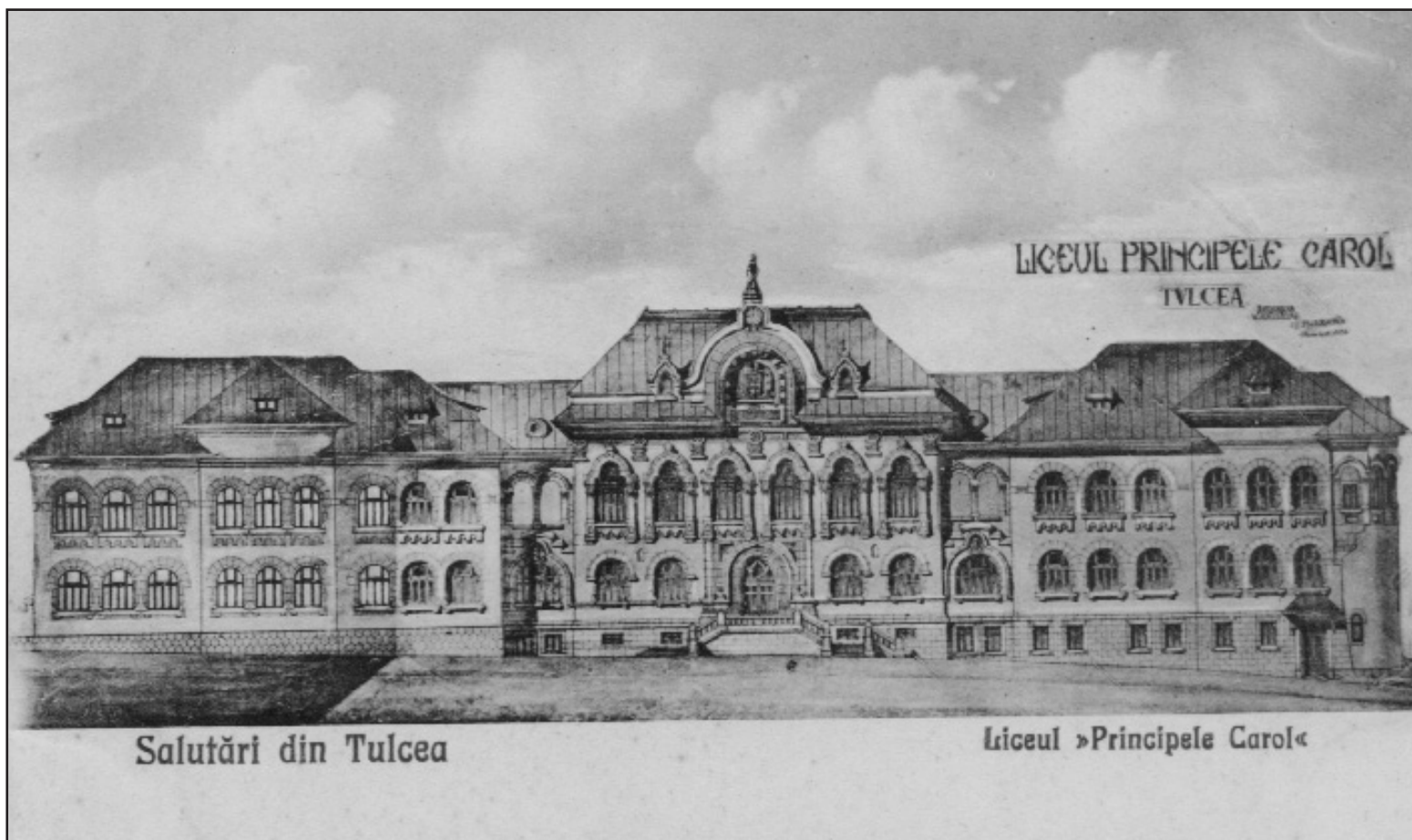
din partea localnicilor, se redeschide sub direcțiunea lui Axente Frunză, deodată cu două clase. În anul următor (1891), Ministerul vrea să creeze, pe lângă acest gimnaziu o catedră de limbi orientale – bulgară, greacă și turcă, dar directorul Frunză întâmpină că mai cuminte ar fi să ridice prestigiul școlii, numind profesori buni, întemeind biblioteci, organizând-o exemplar, ca și pe cele din țară, și să nu mai considere pe Dobrogeni ca pe niște Sciți, pentru cari e bun orice și oricum.

În 1891 – 92, situația gimnaziului iarăși e critică. Acum i se refuză ajutorul prefecturii și al primăriei. Directorul Frunză raportează necăjit că cetățenii sunt hotărâți să-și deie copiii la gimnaziul rusesc din Ismail sau la cel bul-

Ministerul totuș dă mici ajutoare bănești pentru asemenea elevi.

Transformarea gimnaziului în liceu se face după venirea lui Ioan Nenițescu în fruntea prefecturii județului. Patriotismului său luminat se datorește deschiderea clasei a V-a liceală în 1897 și, tot atunci, înființarea Școlii secundare de fete, gr. II. Întâia promoție de patru absolvenți a avut-o acest liceu în 1900.

Tot în acest an, din inițiativa d-lui C. Moisil, fost profesor de liceu, se organizează societatea de lectură a elevilor care a ținut în total 11 ședințe. Scopul era să familiarizeze pe elevi cu literatura română, cu discuțiile calme și să-i obișnuiască a-și întrebuința timpul liber inteligent și recreativ.

În 1903, pe timpul directoratului d-lui C. Moisil, autorul unei cuprinzătoare schițe istorice a liceului după care reținem aceste date, liceul e botezat cu numele de astăzi «Principele Carol» și se înființează internatul de pe lângă acest liceu. Tot d-sa a înființat catedra de comerț în locul limbei engleze și a cumpărat pentru liceu biblioteca fostului director N. Alexandrescu. În același timp primește, ca donație pentru liceu, biblioteca fostei «Ligi pentru propășirea Dobrogei».

După d-l Moisil, urmează la direcție d-l **Al. Calafeteanu** care întemeiază alt internat de băieți pe baze mai solide, fiindcă cel de mai înainte se desființase. Tot d-sa transformă biblioteca liceului în bibliotecă publică, obținând în acest scop subvenții dela Minister, prefectura județului și primărie. Sub directoratul d-sale se înființează «Cercul didactic», unde se țin conferințe, șezători, concerte ș.a.

În fine, amintim directoratul d-lui **Constantin Motomanca**, de care se leagă mari dureri, dar în același timp și foarte mari mângâieri.

La 2 Octombrie 1916, dându-se ordin de evacuare, d-sa ridică o însemnată parte a arhivei și pleacă la Galați. Aici n'are unde s'o așeze. Trenurile nu primiau persoane cu bagaje. Îmbunătățindu-se situația pe front, tulcenii se întorc acasă, dar la 1 Decembrie sunt din nou evacuați. De astădată, d-sa nu duce cu sine decât matricolele ultimului an școlar, anuarele tipărite, condica de intrare și eșire, începând cu 1912/13 și ștampilele. Arhiva și întreaga zestre a școlii au rămas în seama d-lui I. Georgiade, profesor la liceu care nu s'a refugiat, cunoscând bine limba ocupanților, îndeosebi cea germană.

În adevăr, d-sa a intervenit la autorități pentru cruțarea avutului public, îndeosebi al școlii, dar n'a obținut decât promisiuni. La trei zile după ocupație, armata bulgară sparge ușile liceului, devastează tot ce se găsește și pleacă.

Acelaș lucru se petrece la Cercul didactic, la biblioteca publică și la internat. Instrumentele fanfarei liceului încă sunt luate cu titlu de împrumut și au rămas bune luate. S'au format apoi echipe de militari și civili, între cari unii foști elevi ai liceului, ca să cerceteze pe la particulari cărțile românești și să le distrugă. Răul cel mai mare s'a făcut, însă, când s'a evacuat în mod forțat Tulcea și s'a brăzdat tot orașul, cruciș și curmeziș, cu tranșee care treceau chiar și prin casele oamenilor. După un an, orașul avea aspectul unui vast cimitir. Pretutindeni movile mari de pământ și iarbă peste tot. Cele mai multe case n'aveau alt tavan decât cerul. Din scândurile lor soldații făceau foc sau cutii pentru a expedia hrană acasă. Sârma ghimpată era întinsă de-a lungul cheiului Dunării și cât ține strada Portului.

Mulți profesori au părăsit definitiv Tulcea, căutându-și norocul în altă parte a țării, mai puțin încercată de cruzimile războiului. Un moment, ispita de a pleca din localitate se ivi și în inima directorului. Acesta, însă, ascultă de glasul conștiinței sale luminate, care îi dicta să rămână locul și să lege firul tradiției școlare de unde se rupsesse. A fost o binecuvântare că s'a întâmplat astfel. În adevăr, ce era să se întâmple la acest liceu, dacă în locul d-lui Motomanca, care a trăit și muncit aici o viață întreagă, venia un om fără experiența și cunoștința perfectă a împrejurimilor locale pe care le posedă d-sa? Câte falsuri în acte publice nu s'ar fi desăvârșit?

Școala secundară de fete gr. II «Principesa Ileana» din Tulcea

există din Noemvrie 1897 și-și datorește existența inimosului prefect de atunci, poetul **Ioan Nenițescu**. Pentru fete a funcționat și o școală profesională între anii 1883 și 1885. Întâiu a fost întreținută de primărie și a funcționat în o mulțime de localuri improprie și insalubre (strada Suvenir, 1; strada Gura Pieții, 1 etc.); pe urmă a fost trecută în bugetul Statului care a reparat complet actualul local, cheltuind în acest scop 300.000 lei. Până în Noemvrie 1919 școala era profesională cu șapte clase, dând în 1904/1905 prima ei serie de absolvente. La 6 Noemvrie 1919, secția profesională se transformă în clasică – modernă, adică în școală secundară de fete, gr. II.

În timpul războiului, școala a îndurat multe. Mobilier, material didactic, colecții ș.a. au fost distruse cu desăvârșire. Comisia a doua județeană a prețuit aceste pagube la 55.000 lei – aur. Cu ajutorul primit dela primărie în sumă de 20.000 lei s'au cumpărat paturi, vase și mobilier pentru un internat de 40 de eleve. În legătură cu internatul acestei școlii, funcționează și o cantină unde zilnic se servește lapte cald pentru 50 de eleve, iar la Crăciun se împart daruri de haine și cărți în sumă de peste 6.000 de lei. În anul școlar 1927 – 1928, școala a avut 11 clase, dintre care opt bugetare și trei extra-bugetare.

(text cules de **Petru Țincoca-PIT**, în ortografia anului 1929, când textul de mai sus s-a publicat în *Analele Dobrogei*)